

**BOLALAR PSIXOLOGIYASINING ASOSIY TUSHUNCHALARI VA
ULARNI PSIXIKASINI SHAKLLANTIRUVCHI OMILLAR****Hamroyeva Nodira Usmonqulovna***Buxoro viloyat G'ijduvon tumani 39- umumiy
o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi.*

Annotatsiya: Mazkur maqola bolalar psixologiyasining asosiy tushunchalari, rivojlanish bosqichlari va bolalar psixikasini shakllantiruvchi omillarni o'rganishga bag'ishlangan. Unda bolalar psixologiyasining nazariy asoslari, bolalarning emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, ota-onalar va pedagoglar tomonidan bolalar bilan samarali muloqot qilish uchun kerakli psixologik yondoshuvlar muhokama qilinadi. Maqola, bolalar psixologiyasiga oid zamonaviy tadqiqotlar, psixologik metodlar va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga olib, bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar. qobiliyat, ijtimoiy, xulq-atvor, operatsion, psixika, emotsional,, aqliy faoliyat, tafakkur, kognitiv, sensomotor, irsiyat.

KIRISH

Bolalar psixologiyasining asosiy tushunchalari-bolalar psixologiyasida o'rganiladigan asosiy tushunchalar qatoriga bolaning shaxsiyati, uning emotsional holati, kognitiv rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlari va xulq-atvori kiradi. Psixologiya nuqtai nazaridan, bolalar shaxsiyati davomli jarayon sifatida shakllanadi va uning o'zgarishi bir necha omillar ta'sirida sodir bo'ladi. Bu omillar orasida irsiyat, atrof-muhit, tarbiya va ta'limning alohida ahamiyati bor. Bolaning kognitiv rivojlanishi, ya'ni uning aqliy faoliyatining, xususan, tafakkur, xotira, diqqat, tasavvur va boshqa psixologik jarayonlarning shakllanishi Jean Piaget tomonidan ishlab chiqilgan rivojlanish nazariyasiga asoslanadi. Piagetga ko'ra, bolalar o'z rivojlanishida bir nechta bosqichlardan o'tadi: sensor-motor, preoperatsion, operatsion va formal operatsiyalar bosqichlari.

Rivojlanish bosqichlari**1. Birinchi bosqich: Tug'ilishdan 2 yoshgacha**

Bu davrda bola asosiy motor faoliyatlarni o'rganadi, sezgi organlari orqali atrof-muhitni o'rganadi va shaxsiyatning birinchi belgilarini ko'rsatadi. Ularni o'zini va atrofdagi dunyoni farqlash qobiliyati rivojlanadi.

2. Ikkinchi bosqich: 2 yoshdan 7 yoshgacha

Bu davrda bolaning tasavvuri va his-tuygʻulari rivojlanadi. Ular oʻz hissiyotlarini va fikrlarini boshqarish qobiliyatiga ega boʻlishadi, ammo ularning fikr yuritish jarayonlari mantiqiy va tartibga solingan boʻlmaydi. Ular oʻz hayotining markazi sifatida oʻzini koʻrishadi.

3. Uchinchi bosqich: 7 yoshdan 12 yoshgacha

Bu davrda bolalar mantiqiy fikrlashni oʻrganadilar, ammo ularning fikrlari koʻproq konkret va aniq holatlarni tasavvur etishga qaratilgan. Shuningdek, ular ijtimoiy va shaxsiy munosabatlarni oʻrganadilar, doʻstlik, xolislik va jamoa tuygʻulari rivojlanadi.

4. Toʻrtinchi bosqich: 12 yoshdan 18 yoshgacha

Bu davrda bolaning intellektual rivojlanishi yanada chuqurlashadi. Formal operatsiyalar davri boshlanadi, yaʼni ular abstrakt fikrlashni, nazariy tushunchalarni va ijtimoiy masalalarni mantiqiy tarzda oʻrganishni oʻzlashtiradilar.

Bolalar psixikasini shakllantiruvchi omillar

Bolaning psixikasi va shaxsiyati rivojlanishida bir qancha omillar oʻrniga tushadi. Bular orasida irsiyat (genetik omillar), atrof-muhit (oilaviy, ijtimoiy muhit) va tarbiya muhim ahamiyatga ega. Masalan, ota-onalarning bola tarbiyasidagi roli juda katta. Ota-onalar bola uchun birinchi va eng muhim tarbiyachi boʻlib, ularning emotsional va psixologik holati bolaning shaxsiyati shakllanishiga bevosita taʼsir koʻrsatadi. Shuningdek, bolalar oʻz muhitidagi odamlar bilan, xususan, tengdoshlari bilan munosabatda boʻlish orqali ijtimoiy koʻnikmalarni rivojlantiradilar. Bu koʻnikmalar, oʻz navbatida, bolada mustahkam ijtimoiy shaxsiyatning paydo boʻlishiga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalar psixologiyasi bolalarning sogʻlom va toʻgʻri rivojlanishiga yordam beradigan psixologik qonuniyatlarni tushunishga xizmat qiladi. Bu, oʻz navbatida, bolalarning oʻzini anglashiga, ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli boʻlishiga, oʻqish va oʻrganishda samarali natijalar olishiga yordam beradi. Shuningdek, bolalar psixologiyasi bolalarning psixologik ehtiyojlarini aniqlash va ularga samarali yordam koʻrsatishning muhim vositasidir. Bolalar psixologiyasi – bu bolalarning psixik rivojlanishini va shaxsiyatini oʻrganishga qaratilgan muhim ilmiy soha boʻlib, uning amaliy ahamiyati katta. Bolalar psixologiyasining nazariy asoslarini tushunish, pedagoglar, psixologlar va ota-onalarga bolalar bilan samarali ishlashda yordam beradi. Bola shaxsiyatining toʻgʻri shakllanishi va uning psixologik rivojlanishida ijobiy omillarni yaratish, jamiyatning kelajakda yanada sogʻlom va ijtimoiy faol boʻlgan avlodlarini tarbiyalashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati.

1. Урунтаева Г.А. Детская психология. - М.: «Академия», 2010. -С. 36.
2. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. - М.: «Педагогика», 1977. Ғозиев Э. Тафаккур психологияси. - Т.: «Укитувчи», 1990.
3. Каримова В.М., Суннатов Р. Мустакил фикрлаш. - Т.: «Шарк», 2000.
4. Нишонов З.Т. Мустакил ижодий фикрлаш. - Т.: «Фан», 2004.
5. Тихомиров О.К. Психология мышления. - М.: МГУ, 1984.

